

การวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคดียุทธธรรม

An Analysis of Isaan Literary Entitled Khadi Lok Khadi Dharma

ชานนท์ ไชยทองดี¹ สุภณ สมจิตศรีปัญญา² ประทวน บุญปก³ และกฤษฎา ศรีธรรมมา⁴

Chanont Chaithongdee,¹ Suphon Somjitsripanya,² Pratuan Boonpok³ and Kritsada Sridharmma⁴

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคดียุทธธรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์ และคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏ โดยการวิจัยเอกสาร คือ วรรณกรรมอีสานเรื่อง คติโลกคดียุทธธรรมและภาคสนามโดย การสัมภาษณ์ปราชญ์พื้นบ้านและนักวิชาการด้านวัฒนธรรมอีสาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคดียุทธธรรมมีเค้าโครงมาจาก พระสูตรตันตปิฎกในพุทธศาสนา มีฉันทลักษณ์แบบร้อยแก้วเทศนาเป็นจตุรนิยบท ด้วยการยกภาษาบาลีขึ้นมาแล้วอธิบายเป็นตอนๆ แสดงสำเนียงและน้ำเสียงภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบกับคำอธิบายเป็นภาษาถิ่นแสดงศิลปะการประพันธ์ มีความสมบูรณ์ด้วยวาทีศิลป์ ทำให้ผู้อ่าน ผู้เทศน์และผู้ฟังเกิดความศรัทธาตามเนื้อหา **การวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม** พบว่า มีทั้งคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมาจากหลักปัญจนิกายในพระไตรปิฎก ได้แก่ ทิฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย ส่วนคุณธรรมจริยธรรมตามฮีตคองอีสาน คือ คองสิบสี่ อันเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติตนตลอดจนการดำเนินชีวิตของชาวอีสานซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเด็น คือ คุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป และคุณธรรมจริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง คุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่คอยแนะแนวทางใน การดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม อันทำให้ประชาชนชาวอีสานมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนต่อสังคมอีสานจนได้รับสมัญญานามว่าเป็นดินแดนแห่งคนดี

คำสำคัญ : วรรณกรรมอีสาน เรื่องคติโลกคดียุทธธรรม

ABSTRACT

The thesis an analysis of Isaan Literary Entitled Khadi Lok Khadi Dharma aimed to analysis the rhetoric, morals and ethics appeared in the literary. The documentary research was conducted on the literary entitled Khadi Lok Khadi Dharma. The field research was conducted by interviewing local philosophers and Isaan cultural specialists. The research period was from January 2008 to February 2009. The data was analyzed in the way of descriptive analysis.

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² พร.ด. (วัฒนธรรมศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม



The result revealed that the Isaan literary Khadi Lok Khadi Dharma is based on Sutta Pitaka in Buddhism. The prosody of the literary is preaching prose, showing the Pali and explaining each episode with the holy accent and tone, and dialect explanation. It is full of rhetoric persuading readers, preachers, and listeners to have faith.

According to the morals and ethics analysis, it was found that there are both morals and ethics based on the doctrine of Buddhism from the five Nikaya in the Tripitaka which were Digha Nikaya, Majjhima Nikaya, Sangyutta Nikaya, Anguttara Nikaya, and Khuddaka Nikaya. The Isaan morals and ethics is Khong Sib Si which has been the Isaan people's behavior and life style criteria. It is divided into 2 issues, morals and ethics for general people and morals and ethics for ruling classes. These morals and ethics have served as guidelines of living both in secular life and religious life. They have encouraged Isaan people to make good merit to Isaan society. As a result, Isaan has been known as the land of good people.

Keywords : Isaan Literary Entitled Khadi Lok Khadi Dharma

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงวรรณกรรมในภาคอีสานแล้วส่วนใหญ่มักจะหมายถึงวรรณกรรมกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว ซึ่งได้แพร่กระจายไปยังกลุ่มวัฒนธรรมเขมร - ส่วย (กวย) และกลุ่มวัฒนธรรมโคราช (ไทยเบ็ง) ด้วย อย่างไรก็ตามกลุ่มเขมร - ส่วย (กวย) และไทยโคราช ก็มีวรรณกรรมของตนเองอีกต่างหากซึ่งนิยมเรียกชื่อว่า วรรณกรรมเขมรและวรรณกรรมโคราช ตามลำดับ (ชวัช ปุณโณทก, 2542 : 4033) วรรณกรรมอีสาน เกิดจากภูมิปัญญาของปราชญ์พื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมทั้งด้านความบันเทิงใจ คติสอนใจ ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และสาระความรู้

วรรณกรรมอีสานในสมัยต้นๆ ก่อนได้รับคำสอนในพุทธศาสนา มักมีลักษณะเฉพาะซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านในรูปมุขปาฐะที่บอกเล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีसाงเววดา โสคชะตาและฤกษ์ยาม แต่ในสมัยที่ภาคอีสานเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้างซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา จึงมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อเดิม โดยการจารึกวรรณกรรมลงไปในลานเป็นหนังสือผูก วรรณกรรมอีสานในช่วงนี้จึงมีคุณค่าทั้งทางคติโลกและคติธรรม (สุภณ สมจิตศรีปัญญา, 2550 : 19 - 20)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้พบวรรณกรรมเรื่องคติโลกคติธรรม เป็นฉบับที่ สุภณ สมจิตศรีปัญญา ปรึวรรตจากหนังสือผูกโบราณจาร ด้วยอักษรธรรมวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมทางโลกและทางศาสนาเรื่องหนึ่งที่มีความน่าสนใจเนื่องจากเนื้อหา มีการกล่าวถึงคติทางโลกและคติทางธรรมให้มีผลต่อมวลมนุษยชาติร่วมกันโดยผู้แต่งนำหัวข้อธรรมะจากปัญญากาย ซึ่งเป็นคัมภีร์ในพระสูตรตันตปิฎก แยกออกเป็น 5 หมวด ใหญ่ๆ ได้แก่ ทิฆนิกาย คือ คำสอนขนาดยาว มัชฌิมนิกาย คือ คำสอนขนาดกลาง สังยุตตนิกาย คือ คำสอนตามกลุ่มของเนื้อหาบุคคลและสถานที่ อังคุตตรนิกาย คือ เรื่องเกี่ยวกับธรรมคำสอนตามจำนวนข้อธรรม ขุททกนิกาย คือ คำสอนเบ็ดเตล็ด (สุชีพ ปุญญาานุภาพ, 2525 : 7 - 8) เหล่านี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อค้ำจุนให้ชาวโลกอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้นวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้มีเนื้อหารวมเรื่องสั้นๆ หลายเรื่องจากนิกายต่างๆ ดังกล่าวมา แต่ละเรื่องมีเนื้อหาแนวคิดต่างกัน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า ถ้าศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดน่าจะได้สารัตถะอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งทางโลกและทางธรรมตามชื่อของวรรณกรรมซึ่งเป็นใจความสำคัญของเรื่องที่มีเนื้อหาอ้างอิงจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญของพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์ที่ปรากฏ
วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม
2. เพื่อวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรมที่ปรากฏใน
วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้ จะวิเคราะห์วรรณกรรมอีสาน
เรื่องคติโลกคติธรรม ฉบับสุกน สมจิตศรีปัญญา ปวีรพรต
2. ระยะเวลาในการวิจัยเอกสารและวิจัยภาคสนาม
เริ่มตั้งแต่เดือน มกราคม 2551 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2552

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ในวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม
ครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน
ดังนี้

การคัดเลือกข้อมูล

การคัดเลือกข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ใช้การคัดเลือก
แบบเจาะจง โดยคัดเลือกวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติ
ธรรม ปวีรพรตโดย สุกน สมจิตศรีปัญญา เพราะมีเนื้อหา
สมบูรณ์ ซึ่งผู้ประพันธ์ได้นำเนื้อหาจากนิยายทั้ง 5
(ปัญจนิกาย) ในคัมภีร์พระไตรปิฎก

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็นกลุ่ม
ดังนี้

1. วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมฉบับ
ปวีรพรตโดย สุกน สมจิตศรีปัญญา
2. ปรากฏการณ์พื้นบ้านและนักวิชาการด้านวัฒนธรรม
อีสานในท้องถิ่น
3. สูปแต้มลิมวัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอ
เมือง จังหวัดอุบลราชธานี
4. สูปแต้มลิมวัดโพธาราม บ้านดงบัง ตำบลดงบัง
อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง
2. แบบบันทึกข้อมูลการวิจัยเอกสาร
3. สมุดบันทึกการสัมภาษณ์ปรากฏการณ์พื้นบ้านและ
นักวิชาการด้านวัฒนธรรมอีสาน
4. กล้องบันทึกภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพการเก็บ
รวบรวมข้อมูลมีวิธี ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาจากเอกสารที่มี
การบันทึกเอาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสาน
เรื่องคติโลกคติธรรม

- 1.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ต่อไปนี้

1.1.1 ทฤษฎีที่ใช้

- 1) ทฤษฎีวรรณกรรม
- 2) ทฤษฎีบทพหุหน้าที่นิยม
- 3) ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับศิลปะการ
ประพันธ์

1.2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม

จริยธรรม

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1.3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการ
ประพันธ์

- 1.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม
จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่น

2. การศึกษาภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์
(Interview) และ การสอบถาม ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลรูปแบบ
ที่ไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการค้นหาผู้รู้
ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ โดยคำถามจากปรากฏการณ์พื้นบ้าน
และนักวิชาการด้านวัฒนธรรมอีสานเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม
อีสานเรื่องคติโลกคติธรรม เพื่อให้บอกชื่อบุคคลที่มีความรู้



ตรงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นทอดๆ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โสรัจ นามอ่อน ข้าราชการบำนาญจังหวัดอุบลราชธานี มนัส สุขสาย ข้าราชการบำนาญจังหวัดอุบลราชธานี และ สวิง บุญเจิม ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมอีสาน แล้วถามต่อบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในชุมชนและหมู่บ้านอื่น เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญของวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมและความเชื่อมโยงกับอุปแต่้มที่ปรากฏจากลิมในวัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี และลิมวัดโพธาราม บ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

1.3 สัมภาษณ์ปราชญ์พื้นบ้านและนักวิชาการด้านวัฒนธรรมอีสานในท้องถิ่น

1.4 วิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

1.4.1 ศิลปะการประพันธ์

1.4.2 คุณธรรมจริยธรรม

1.5 คัดเลือกอุปแต่้มที่ปรากฏจากลิมในวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 แห่ง ได้แก่ อุปแต่้มลิม วัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานีและอุปแต่้มลิมวัดโพธาราม บ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม วิเคราะห์ความสอดคล้อง อุปแต่้มกับผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านคุณธรรมจริยธรรม

1.6 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมให้ปราชญ์พื้นบ้านและนักวิชาการด้านวัฒนธรรมอีสานร่วมวิเคราะห์และตรวจสอบเพื่อความถูกต้อง จดบันทึก ทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศิลปะการประพันธ์และคุณธรรมจริยธรรม แล้วอธิบายความโดยนำผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับอุปแต่้มที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากนั้นเรียบเรียงตรวจสอบ สอดคล้องวิธีการของความสอดคล้อง ซึ่งประกอบไปด้วย การตรวจสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ในเชิงแนวคิด ทฤษฎีซึ่งพิจารณา

จากเอกสารเรื่องเดียวกันจากหลายๆแห่งหากข้อมูลตรงกัน ก็ถือว่ายอมรับและมีความเชื่อถือได้ และนำมาอ้างอิง

2. นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ให้ปราชญ์พื้นบ้านและนักวิชาการด้านวัฒนธรรมอีสานตรวจสอบอีกครั้ง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม

วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมเป็นวรรณกรรมที่มีศิลปะการประพันธ์ซึ่งสะท้อนคุณค่าของวรรณกรรม ดังนี้

1.1 รูปแบบการใช้ภาษา วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม พบว่ามีการใช้ภาษาบาลีสลับกับภาษาไทยท้องถิ่นอีสาน โดยยกข้อความบาลีที่สำคัญของเนื้อหาแต่ละตอนมาไว้แล้วอธิบายความด้วยภาษาไทยท้องถิ่นอีสานไปจนจบกระแสความแล้วจึงขึ้นข้อความภาษาบาลีใหม่อธิบายเป็นภาษาไทยท้องถิ่นอีสานสลับกันไปจนจบเรื่อง

1.2 การใช้ถ้อยคำ อันได้แก่ การใช้คำสัมผัสและวลีสัมผัส ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของปราชญ์พื้นบ้านในการร้อยเรียงถ้อยคำ เพื่อให้เกิดศิลปะในด้านเสียงและความหมาย แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาบาลีที่พระพุทธองค์ใช้เผยแพร่พระพุทธศาสนาแทรกกับการใช้ภาษาถิ่นนั้น เพื่อแสดงสำเนียงแห่งภาษา และน้ำเสียงภาษาที่แสดงความศักดิ์สิทธิ์ นำศรัทธาให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ส่วนที่เป็นภาษาไทยถิ่นนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ เพราะภาษาบาลีเป็นภาษาวรรณกรรมพุทธศาสนา มีความหมายลึกซึ้งสื่อถึงรสแห่งธรรม

1.3 การใช้โวหารนั้น พบว่า มีการใช้บรรยายโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหารและอุปมาโวหาร อันทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งคล้อยตามเนื้อหาของวรรณกรรมทำให้ทราบว่วรรณกรรมดังกล่าวมีรูปแบบการใช้ภาษาที่ผสมผสานระหว่างศัพท์ภาษาบาลีที่เป็นจรรยาบรรณกับภาษาถิ่นอีสานเพื่อแสดงสำเนียงแห่งภาษา และน้ำเสียงภาษา ซึ่งแสดงความศักดิ์สิทธิ์ นำศรัทธาให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ส่วนที่เป็นภาษาไทยถิ่นนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ เพราะภาษาบาลีเป็นภาษา

วรรณกรรมพุทธศาสนา มีความหมายลึกซึ้งสื่อถึงรสแห่งธรรม ด้านการใช้ถ้อยคำปรากฏการใช้ คำสัมผัสและวลีสัมผัส นอกจากนี้ยังมีการใช้โวหารในการสื่อความที่ลึกซึ้งเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาอันเป็นสารัตถะของวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต สภาพสังคม และความคิดความเชื่อของชนอีสานในอดีตที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ผูกติดกับจารีต และหลักธรรมทางพุทธศาสนา อันเป็นภูมิปัญญาทางด้านศิลปะการใช้ภาษาของปราชญ์พื้นบ้านอีสานที่สอดคล้องกับทฤษฎีวรรณกรรม คือ แนวทางแห่งเหตุผล ซึ่งหมายถึงแนวทางแห่งเหตุผลของวรรณกรรมว่า ต้องการให้ผู้อ่านเกิดความคิดความเชื่ออย่างไร

2. เพื่อวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม

วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม พบว่ามีทั้งคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และคุณธรรมจริยธรรมตามฮีตคองอีสาน ดังนี้

2.1 คุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งมาจากหลักปัญญาในพระไตรปิฎก ได้แก่ ทิฆนิกาย คือ คำสอนขนาดยาว มัชฌิมนิกาย คือ คำสอนขนาดกลาง สังยุตตนิกาย คือ คำสอนตามกลุ่มของเนื้อหาบุคคลและสถานที่ อังคุตตรนิกาย คือ เรื่องเกี่ยวกับธรรมคำสอนตามจำนวนข้อธรรม ขุททกนิกาย คือ คำสอนเบ็ดเตล็ด ได้กระจายในคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2525 : 7 - 8)

2.1.1 คุณธรรมจริยธรรมขั้นต้น คือ เบญจศีล หมายถึง ให้ละเว้นเบญจศีล เบญจธรรม หมายถึง ให้บำเพ็ญเบญจธรรม

2.1.2 คุณธรรมจริยธรรมชั้นกลาง คือ กุศลกรรมบถ 10 ประการ หมายถึง ให้ประกอบกุศลกรรม 10 ประการ ได้แก่

1) เว้นจากการฆ่าสัตว์ คือไม่ฆ่าสัตว์ นับตั้งแต่ฆ่าคนทั่วไป ฆ่าสัตว์ที่มีคุณ และฆ่าสัตว์อื่นๆ

2) เว้นจากการลักทรัพย์ คือไม่แสวงหาทรัพย์มาโดยทางทุจริต

3) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม คือไม่กระทำความผิดในทางเพศ ไม่ล่วงเกินความกำหนด เช่น การเป็นชู้กับสามีภรรยาคนอื่น การข่มขืน การฉ้อคร่าอนาจาร

4) เว้นจากการพูดเท็จ คือ ต้องไม่เจตนาพูดให้ผู้ฟังเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริง ซึ่งรวมถึงการทำความเท็จให้คนอื่นหลงเชื่อ

5) เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ ไม่เก็บความข้านี้ไปบอกข้านั้น เก็บความข้านั้นมาบอกข้านี้ ด้วยเจตนาจะยุแหย่ให้เขาแตกกัน ควรกล่าวแต่ถ้อยคำที่ทำให้เกิดความสามัคคีสามัคคี

6) เว้นจากการพูดคำหยาบ คือ ไม่พูดคำซึ่งทำให้คนฟังเกิดความระคายใจ และถือว่าผู้พูดเองเป็นคนมีสกุลต่ำ

7) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ ไม่พูดเหลวไหลไม่พูดพล่อยๆ สักแต่ว่ามีปากอยากพูดก็พูดไปหาสาระมิได้ แต่พูดถ้อยคำที่มีสาระ มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง ถูกกาลเวลามีประโยชน์

8) ไม่โลภอยากได้ของเขา คือ ไม่เพ่งเล็งที่จะเอาทรัพย์ของคนอื่นในทางทุจริต

9) ไม่พยายาหบองร้ายเขา คือ ไม่ผูกใจเจ็บ ไม่คิดอาฆาตล้างแค้น ไม่จองเวร มีใจเบิกบาน แจ่มใสไม่ขุ่นมัว ไม่เกลือกกลั้วด้วยโทษจรต

10) ไม่เห็นผิดจากคลองธรรม คือ ไม่คิดแย้งกับหลักธรรม

2.1.3 คุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง คือ มรรค 8 ประกอบด้วย

1) สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นถูกต้อง หรือความเห็นที่ถูกคลองธรรม เห็นตามความเป็นจริง เป็นความเห็นที่เกิดจากโยนิโสมนสิการประกอบด้วยปัญญา

2) สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม

3) สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม



- 4) สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
- 5) สัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน
- 6) สัมมาวายามะ คือ ความอุตสาหพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม
- 7) สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอจิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
- 8) สัมมาสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สัจด์ จากกิเลส นีวรณอยู่เป็นปกติ

นอกจากนั้นคุณธรรมจริยธรรมชั้นสูง ยังมีหลักทิศหก ซึ่งหมายถึง ให้ปฏิบัติตามทิศหกในสังคาลสูตร ได้แก่ ปุรัตถิมทิศ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา ทักขินทิศทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ ปัจฉิมทิศ ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามีภรรยา อุตตรทิศ ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย อูปริมทิศ ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ เภฏฐิมทิศ ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ บ่าวกับนาย

2.1.4 คุณธรรมจริยธรรมอื่นๆ คือ คุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ จากคัมภีร์พระไตรปิฎกตามหมวดธรรมต่างๆ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2525 : 288 - 598) ในทีฆนิกาย สีสันนวัคค์ มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกั สังยุตตนิกาย นิทานวรรค สังยุตตนิกาย ชนธวารวรรค ในหมวด 1) ทิฎฐิสังยุตต์ 2) กิเลสสังยุตต์ 3) สมานิสสังยุตต์ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ในหมวด 1) มาตุคามสังยุตต์ 2) คามณิสสังยุตต์ สังยุตตนิกาย มหาวารวรรคในหมวด 1) มัคคสังยุตต์ 2) โภชณคสังยุตต์ 3) สติปัญญาสังยุตต์ 4) อินทริยสังยุตต์ 5) สัมมปเปธานสังยุตต์ 6) พลสังยุตต์ 7) อิทธิปาถสังยุตต์ 9) ฉานสังยุตต์ อังคุตตรนิกาย ในหมวดเอกธัมมาทีปาลี บาลีว่าด้วยธรรมะ คือ ปสาทรธัมมาทีปาลี บาลีว่าด้วยธรรมะที่ทำให้เกิดความเลื่อมใส ขุททกนิกายในหมวด 1) ขุททกปาฐะ 2) ธัมมปทคาถา 3) อุทาน 4) อิติวุตตกะ 5) สุตตนิบาต คุณธรรมจริยธรรมดังกล่าว มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้เป็นเครื่องเตือนสติให้เกิดสัมมาปัญญา พร้อมทั้งทำให้การดำเนินชีวิตของ

พุทธบริษัทมีหลักอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนี้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2521 : 1 - 79)

- 1) อดตวรรค คือ หมวดตณ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ทุกคนเอาชนะตนเองให้ได้
- 2) อัปปมาทวรรค คือ ความไม่ประมาท เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ไม่ประมาท ต้องเป็นอยู่ด้วยมีสติ ดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติเพื่อไม่ให้หลงไปในทางเสื่อม
- 3) กรรมวรรค คือ หมวดกรรม เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้กระทำในฝ่ายดี เรียกว่า กุศลกรรม
- 4) กิเลสวรรค คือ หมวดกิเลส เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ ละสิ่งที่ทำให้เศร้าหมอง หรือความชั่วที่แฝงอยู่ในความรู้อีกนึกคิด ทำให้จิตใจขุ่นมัว
- 5) โภจวรรค คือ หมวดความโกรธ ความโกรธ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ละอารมณ์ขุ่นเคืองใจ จนเกินความพอเหมาะพอควร
- 6) ชันตีวรรค คือ หมวดความอดทน เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ ความอดทน หนักแน่น รักษาปกติภาพของตนไว้ได้ ไม่อ่อนไหว
- 7) จิตตวรรค คือ หมวดจิต เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้มีความรู้ลึกนึกคิด ซึ่งเป็นผลรวมมาจากเหตุการณ์ความรู้สึกต่างๆ
- 8) ทุกขวรรค คือ หมวดทุกข์ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ เข้าใจสภาพกายและจิตที่มนุษย์ยึดมั่นว่าเป็นของตน คือ ทุกข์
- 9) ธัมมวรรค คือ หมวดธรรม เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ การประพฤติที่ดีที่ถูกต้องดีงาม
- 10) ปกิณณวรรค คือ หมวดเบ็ดเตล็ด เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนการประพฤติปฏิบัติตนทั่วไป

11) ปัญญาบรรค คือ หมวดปัญญา เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้มีความรอบรู้อันจะก่อให้เกิดปัญญา ได้แก่

11.1) สุตตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการฟัง

11.2) จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการคิด

11.3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา และอบรมให้เกิดขึ้น

12) ปมาทบรรค คือ หมวดประมาท เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้เข้าใจความประมาท หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ โดยเอาการขาดสติสัมปชัญญะ

13) ปาปบรรค คือ หมวดบาป เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ละความชั่ว ซึ่งเป็นธรรมที่นำไปสู่หนทางแห่งความเสื่อม

14) บุคคลบรรค คือ หมวดบุคคล เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้บุคคลปฏิบัติตนให้เกิดความสุขในชีวิต

15) ปญญาบรรค คือ หมวดบุญ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้กระทำกุศล (สิ่งที่ดีงาม) เช่นการให้ทาน การรักษาศีล และการภาวนา ซึ่งจะเกิดบุญ

16) มิตตบรรค คือ หมวดมิตร เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้มีความเป็นมิตร

17) ราชบรรค คือ หมวดพระราชา เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ราชารู้จักตัวเองในหน้าที่

18) วาจบรรค คือ หมวดวาจา เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้พูดในสิ่งที่ดี

19) วิริยบรรค คือ หมวดความเพียร เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้มีความความเพียร มีความ ความบากบั่น ความพยายาม ความอดุสสาหะ ความหมั่น

20) เหวรรค คือ หมวดเวร เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ละการผูกใจแค้น การผูกใจว่าจะเอาคืน การแก้แค้น

21) สติบรรค คือ หมวดสติ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้มีสติ ไม่ดำเนินชีวิตด้วยความพลั้งเผลอ

22) สัทธาบรรค คือ หมวดศรัทธา เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้มีความศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในใจในปัญญา ตามกฎธรรมแห่งเหตุผล

23) สมณบรรค คือ หมวดสมณะ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้สมณะบำเพ็ญสมณะธรรม ฝึกฝนตนเองด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

24) สามัคคีบรรค คือ หมวดสามัคคี เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้มีความสามัคคี หรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

25) สิวบรรค คือ หมวดศีล เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้ประพฤติดีทางกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม

26) เสวนาบรรค คือ หมวดคบหา เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระพุทธองค์แนะนำสั่งสอนให้รู้จักการคบหาสมาคม ที่จะนำไปสู่ความเจริญ

2.2 คุณธรรมจริยธรรมจริยธรรมตามฮีดคองอิสลาม จำแนกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

2.2.1 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป ดังนี้

1) คุณธรรมจริยธรรมด้านความสามัคคี

2) คุณธรรมจริยธรรมต่อพุทธศาสนา

3) คุณธรรมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร

4) คุณธรรมจริยธรรมต่อให้สังคม

5) คุณธรรมจริยธรรมต่อบุพการีหรือผู้อาวุโส



- 6) คุณธรรมจริยธรรมต่อสามีหรือภรรยา
- 7) คุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุตร
- 8) คุณธรรมจริยธรรมสำหรับสตรี

2.2.2 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง ชนชั้นปกครองที่ดีควรบำรุงบริหารให้อยู่ดีกินดีมีความสุขควรตั้งมั่นในธรรม อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อประชาชนและบ้านเมืองหากชนชั้นปกครองสนใจแต่ประโยชน์ส่วนตนย่อมนำมาซึ่งความฉิบหายของบ้านเมือง นอกจากนี้ยังต้องดูแลประชาชนให้ได้รับความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ศิลปะการประพันธ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องคติโลกคติธรรม พบว่า เป็นวรรณกรรมที่เปี่ยมไปด้วยภูมิปัญญาของปราชญ์พื้นบ้านอีสาน โดยมีรูปแบบการใช้ภาษาโดยใช้ภาษาบาลีสลับกับภาษาไทยท้องถิ่นอีสานโดยยกข้อความบาลีที่สำคัญของเนื้อหาแต่ละตอนมาไว้แล้วอธิบายความด้วยภาษาไทยท้องถิ่นอีสานไปจนจบกระแสความแล้วจึงขึ้นข้อความภาษาบาลีใหม่อธิบายเป็นภาษาไทยท้องถิ่นอีสานสลับกันไปจนจบเรื่องสอดคล้องกับการศึกษาภาษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในคัมภีร์โบลานเรื่องปฐมมูลลีของ นฤมล ปิยวิทย์ (2544 : 75) ว่าเหตุผลของการใช้ศัพท์บาลีเนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความเชื่อความศรัทธาในวรรณกรรม สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องน้ำเสียงภาษาของ พิทยา ลิ้มมณี (2537 : 25 - 38) ว่าสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเปลี่ยนแปลงความคิดและการกระทำไปในทางสร้างสรรค์ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับจุดประสงค์เฉพาะของผู้เขียนว่าต้องการสิ่งใด ด้านการใช้ถ้อยคำ พบว่ามี การใช้คำสัมผัสและวลีสัมผัส สอดคล้องกับแนวคิดของ จิตร ภูมิศักดิ์ (2524 : 161 - 165) และสุจิตต์ วงษ์เทศ (2546: 69) ที่ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบคำประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานว่ามีลักษณะสัมผัสการใช้คำคล้องจองเป็นลักษณะประจำที่มีในภาษาของคนไทย - ลาว ซึ่งมีมาช้านาน ส่วนการใช้โวหาร ทั้งบรรยาย

โวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหารและอุปมาโวหาร เพื่อทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งคล้อยตามเนื้อหาของวรรณกรรม

จากศิลปะการประพันธ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องคติโลกคติธรรมดังกล่าวจึงสอดคล้องกับทฤษฎีวรรณกรรมทั้ง 3 ประการ คือ ด้านสำเนียงแห่งภาษา (Phonetic) หรือ น้ำเสียงภาษา ที่ใช้ภาษาบาลีเป็นจตุรนิยบท ซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธรเจ้าใช้เผยแผ่ศาสนา เพื่อเป็นสัญลักษณ์สื่อสารสำคัญให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้ฟังหรือผู้อ่านให้เกิดความเชื่อและความศรัทธาและคล้อยตามเนื้อหาของวรรณกรรมด้านวาทศิลป์ คือ การใช้โวหาร ทั้งบรรยายโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหารและอุปมาโวหาร ส่วนแนวทางแห่งเหตุผล คือ ความพยายามของปราชญ์พื้นบ้านอีสานในการถ่ายทอดสาระตงทางคุณธรรมจริยธรรมจากนิยายทั้ง 5 ในพระไตรปิฎกสู่สัญลักษณ์ที่สังคมใช้ร่วมกัน นั่นคือภาษา

2. คุณธรรม จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องคติโลกคติธรรมคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ เป็นความพยายามของปราชญ์พื้นบ้านอีสาน ที่ต้องการถ่ายทอดหลักคุณงามความดีให้ประชาชนในสังคมอีสานได้ซึมซาบ และนำไปปฏิบัติอันจะส่งผลให้สังคมสงบสุข ซึ่งพบว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏ คือ เบญจศีล เบญจธรรม กุศลกรรมบถ มรรค 8 และหลักกสิศก คุณธรรมจริยธรรมมีอื่นๆ อีกรวมทั้งหมด 26 ประการ

นอกจากนี้ยังพบว่าวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมมีคุณธรรมจริยธรรมตามฮีตคองอีสาน คือ คุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรมด้านความสามัคคี คุณธรรมจริยธรรมต่อพุทธศาสนา คุณธรรมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร คุณธรรมจริยธรรมต่อให้สังคม คุณธรรมจริยธรรมต่อบุพการีหรือผู้อาวุโส คุณธรรมจริยธรรมต่อสามีหรือภรรยา คุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุตร คุณธรรมจริยธรรมสำหรับสตรี คุณธรรมจริยธรรม ทั้งหมดนี้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในศาสนาที่ผู้คนในสังคมอีสานนับถือ คือ พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักของศีลห้า ซึ่งเป็นหลักยึดมั่นของชาวพุทธในการดำเนินชีวิต

ประจำวัน ส่วนคุณธรรมจริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครองที่ดีนั้นควรมุ่งบริหารให้อยู่ดีกินดีมีความสุข ควรตั้งมั่นในธรรมอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อประชาชนและบ้านเมืองหากชนชั้นปกครองสนใจแต่ประโยชน์ส่วนตนย่อมนำมาซึ่งความฉิบหายของบ้านเมืองนอกจากนั้นยังต้องดูแลประชาชนให้ได้รับความสุข สอดรับกับการศึกษาจริยธรรมทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่องอัยยร้อยขอของพระสมชาติ วิถีปัญญา (เครือน้อย) (2542 : 99 - 102) ซึ่งพบว่าหลักจริยธรรมที่ปรากฏประกอบด้วย จริยธรรม 3 ชั้น คือ จริยธรรมขั้นต้น ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรมชั้นกลางแก่กุลศัลยกรรม 10 และจริยธรรมขั้นสูง คือ มรรค 8 และทิศหก สอดรับกับการศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในล้ากลอนของพระมหาประหยัด ปัญญาโร (สุนนท์) (2542: 260 - 268) ซึ่งพบว่า จริยธรรมในล้ากลอนมี 2 ลักษณะ คือ จริยธรรมด้านจารีตตามฮีตคอง 14 ประการ และจริยธรรมทางพุทธศาสนา สอดรับกับแนวคิดของบาสคอม (ยศ สันตสมบัติ, 2544 : 31 - 32) ว่าคติชนมีบทบาทหน้าที่ 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก เป็นกระจกเงาสงสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและรวมเอาสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันต่างๆ ไปไว้ด้วยกันซึ่งผู้ประพันธ์วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม ได้ใช้ภูมิปัญญาในการนำเรื่องราวเหตุการณ์ในสังคมอีสานมาปรับประยุกต์ให้เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่า ประการที่สอง ทำให้วัฒนธรรมเข้มแข็งและสมบูรณ์ เช่น สืบทอดขนบ ธรรมเนียมประเพณีที่เคยทำกันมา คือ การนับถือพุทธศาสนาโดยตั้งบนพื้นฐานความเชื่อเรื่องกรรมทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีบรรทัดฐานรองรับคือ คองสิบสี่ ประการที่สาม เป็นสื่อหรือเครื่องมือทางการศึกษา โดยเฉพาะสังคมที่ไม่รู้หนังสือ เช่น สุภาพิต หรือนิทานที่มีจุดมุ่งหมายชี้ให้เห็นค่านิยมในสังคมซึ่งวรรณกรรมเรื่องนี้ทำหน้าที่ดังกล่าว เนื่องจากใช้ในการเทศนาสั่งสอน ซึ่งผู้บรรณากรรมในอดีตใช้การฟังเพื่อซึมซาบเนื้อหา หากใช้การอ่านอย่างในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นผู้ไม่รู้หนังสือ ก็สามารถเข้าใจเนื้อหาของวรรณกรรมได้เช่นกัน ประการสุดท้าย เป็นสิ่งที่วางระเบียบแบบแผนแนวปฏิบัติให้กับกลุ่มชนในสังคมด้วย การควบคุมบุคคลที่พยายามประพฤติตนเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานทาง

สังคม โดยคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้นเสมือนระเบียบแบบแผน บรรทัดฐานให้ผู้คนประพฤติปฏิบัติ อันจะทำให้สังคมเกิดความสุขสงบและสอดคล้องกับปัญญาญาณคือ ธรรมะในคัมภีร์ในพระสุตตันตปิฎก ได้แก่ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2525 : 288 - 598) รวมถึงสอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอื่นๆ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2521 : 1 - 79)

นอกจากนี้วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมยังเป็นเครื่องมือที่อบรมนิสัยให้พุทธบริษัทได้ใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้ได้พบกับความสุข สงบ สันติแห่งชีวิต ซึ่งจำแนกหมวดหมู่โดยรวบรวมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้ จากคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้เป็นเครื่องเตือนสติ ให้เกิดสัมมาปัญญา ทำให้พุทธบริษัทมีหลักในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมสามารถจัดระเบียบ เนื่องจากทั้งมนุษย์และสังคมมีการพึ่งพาอาศัยกัน และแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกัน ของบุคคลในสังคม คือการติดต่อสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์โดยเฉพาะภาษาเป็นสื่อที่ทำให้มนุษย์มีความผูกพันและสัมพันธ์กัน จนสร้างเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม ทำให้สังคมมีการจัดระเบียบขึ้นตามทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2543 : 78 - 80) สอดรับกับแนวคิดของ ศิราพร ณ ถลาง (2548 : 316 - 369) ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ ทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม ว่าวรรณกรรมสามารถตอบสนองทางด้านปัจจัยพื้นฐาน 3 ประการของมนุษย์ได้แก่ ประการแรก บทบาทในการอธิบายอัตลักษณ์ของกลุ่มชนคือการใช้ภาษาถิ่นอีสาน ประการที่สอง บทบาทในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคม และรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม คือการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมทางหลักธรรมในพระพุทธศาสนา รวมถึงคุณธรรมจริยธรรมตามจารีตของสังคมอีสาน นั่นคือ คองสิบสี่ให้ประชาชนในสังคมได้รับรู้และใช้ร่วมกัน ประการที่สาม บทบาทในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์



ทางสังคม คือ การสร้างสรรค์วรรณกรรมและใช้ร่วมกันไม่ว่าใช้เพื่อความบันเทิงหรือใช้ในงานพิธีกรรม

เป็นที่น่าสังเกตว่าคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏนั้นโดยมากเป็นคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน ส่วนคุณธรรมจริยธรรมของผู้ปกครองนั้นไม่มากนัก แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมนี้ ได้เน้นไปที่ประชาชน ในที่นี้ก็เพื่อให้ประชาชนได้มองเห็นความสำคัญของการครองชีวิต ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน และความสามัคคีในหมู่ ตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมด้านคติโลกคติธรรม ทั้งความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตตามครรลอง คลองธรรมตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท แม้ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย อันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกซึ่งส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงแต่คุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมก็ยังคงคุณค่าและสามารถนำมาปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อบุคคล และต่อประเทศชาติ

สรุปได้ว่าวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม เป็นวรรณกรรมที่เปี่ยมไปด้วยศิลปะการประพันธ์เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งในภาษา และเพื่อให้ซึมซาบในเนื้อหาที่ทรงคุณค่าอันมาจากนิยายทั้ง 5 ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และ จาริตอีสานโบราณ คือ คองสิบสี่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนช่วยหล่อหลอมขัดเกลาผู้คนอีสานให้เป็นคนดีวรรณกรรมอีสาน เรื่องนี้ได้ให้โครงสร้างของพระสุตตันตปิฎก พร้อมกับปรับเนื้อหาจากนิยายต่างๆ ในพระไตรปิฎกมาประพันธ์เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างย่อๆ มีสารัตถสำคัญเพื่อสื่อสารด้วยการเทศนาเล่านิทานเป็นข้อห้าม ข้อขะลา ทั้งได้แสดงออกจิตกรรมเป็นคติในการดำเนินชีวิต เป็นผลให้สังคมอีสานเป็นสังคมที่มีแต่ความดีงามดังที่ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (อ้วน ติสโส) ได้ให้สัมมัญญาภาคอีสานว่า “ดินแดนแห่งคนดี” (สุภณสมจิตศรีปัญญา, 2550 : 225)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมเป็นวรรณกรรมที่เปี่ยมไปด้วยศิลปะการประพันธ์เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งในภาษา และเพื่อให้ซึมซาบในเนื้อหาที่ทรงคุณค่าอันมาจากนิยายทั้ง 5 ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และจาริตอีสานโบราณ คือ คองสิบสี่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนช่วยหล่อหลอมขัดเกลาผู้คนอีสานให้เป็นคนดีวรรณกรรมอีสาน เรื่องนี้ได้ให้โครงสร้างของพระสุตตันตปิฎก พร้อมกับปรับเนื้อหาจากนิยายต่างๆ ในพระไตรปิฎกมาประพันธ์เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างย่อๆ มีสารัตถสำคัญเพื่อสื่อสารด้วยการเทศนาเล่านิทานเป็นข้อห้าม ข้อขะลา ทั้งได้แสดงออกจิตกรรมเป็นคติในการดำเนินชีวิต เป็นผลให้สังคมอีสานเป็นสังคมที่มีแต่ความดีงามดังที่ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (อ้วน ติสโส) ได้ให้สัมมัญญาภาคอีสานว่า “ดินแดนแห่งคนดี” (สุภณสมจิตศรีปัญญา, 2550 : 225)

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ศิลปะการประพันธ์และคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมสามารถนำไปสอนนักเรียนนักศึกษาได้ทุกระดับ
2. ใช้ปรับปรุงเป็นหนังสืออ่านประกอบระดับมัธยมและอุดมศึกษา
3. นำหัวข้อคติธรรมไปจัดป้ายหรือประกอบภาพ ตามสถานที่พักผ่อน โรงอาหาร ตามต้นไม้ และอาคารที่เหมาะสม
4. พระภิกษุควรนำไปใช้เทศนาในโอกาสทำบุญตามประเพณีที่เหมาะสม
5. สถาบันการศึกษาทุกระดับในท้องถิ่นภาคอีสาน ควรจะมีการปรับใช้หลักสูตรวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อศึกษาภูมิปัญญาของบรรพชนอีสานเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรักและความหวงแหนต่อมรดกทางภูมิปัญญาอันมีคุณค่าของบรรพชนอีสาน

6. นักจัดรายการผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ควรมุ่งนำหลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมเผยแผ่แก่ประชาชน

7. นักเขียนในปัจจุบันอาจปรับเนื้อหาวรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรมให้เป็นปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องของวรรณกรรมเรื่องนี้เผยแผ่แก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- จิตร ภูมิศักดิ์. (2524). **โองการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา**. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- ชัช ปุณโณทก. (2542). "วรรณกรรมอีสาน," ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม 12**. หน้า 4033. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- นฤมล ปิยวิทย์. (2544). **งานวิจัยเรื่องการศึกษาภาษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในคัมภีร์โปลานเรื่องปฐมมุสลี**. นครราชสีมา : คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- พิทยา ลิ้มมณี. (2537). **การอ่านตีความ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พระมหาประหยัด ปญญาโร (สุนนท์). (2542). **ศึกษาจริยธรรมในล้ากลอน**. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมชาติ ฐิตินิพนธ์ (เครือน้อย). (2546). **จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา เรื่อง อ้ายร้อยยอด**. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วชิรญาณวโรรส. (2521). **สมเด็จพระสมณเจ้ากรมพระยาพุทธศาสนสุภาชาติ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศิริพร ณ ถกลาง. (2548). **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน - นิทานพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2543). **สังคมและวัฒนธรรมไทย : ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). **ประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรมของภาษาและวรรณคดีในสยามประเทศ**. กรุงเทพฯ : มติชน.

สุชีพ ปุณญานุภาพ. (2525). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มัทมกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2540). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มัทมกุฏราชวิทยาลัย.

สุภณ สมจิตศรีปัญญา. (2550). **วาทกรรมจากวรรณกรรมสองต่อการสร้างทุนทางวัฒนธรรมในภาคอีสาน**. วิทยานิพนธ์ ปธ. ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

